

YAPAY ZEKÂNIN HUKUKİ STATÜSÜ VE KİŞİLİK HAKKI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Ahmet Said BER*

ÖZ

Yapay zekâ teknolojisindeki gelişmeler son yıllarda hız kazanmış ve dikkat çekici bir konuma gelmiştir. Teknolojinin her alanına olan etkisinden öte, toplum üzerinde de birçok farklı açıdan etkilerinin olacağı görülmektedir. Hukuki bakımdan ise gelinen noktada, yapay zekâlara kişilik tanınıp tanınmayacağı üzerine farklı fikirler ortaya atılmaktadır. Kişilik atfedilmesi halinde yapay zekâlara tanınacak kişilik hakkı kapsamındaki hususlar önem arz edecektir. Her ne kadar yapay zekâ teknolojisinin kat edeceği uzun bir yol olduğu varsayılsın, bu tartışmalar için erken olduğu düşünülebilir. Ancak gelecekte üzerinde durulması gereken olan bu sorun için şimdiden fikir yürütülmesi ve çözüm yolları sunulması isabetli olacaktır. Bu çalışmada da bu düşünceler ışığında, önce kısaca yapay zekâ kavramından ve medeni hukukta

* Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Denizcilik MYO, Öğretim Görevlisi

E-posta : asaidber@gmail.com,

ORCID ID : 0000-0001-8110-1361

Makale Geliş Tarihi :28.03.2022

Makale Kabul Tarihi :19.07.2022

kişilik kavramından bahsedilmiş, devamında yapay zekâ varlıkların kişilik sorunu üzerinde durulmuştur. Yapay zekânın hukuki statüsü için önerilen kişilik modelleri ve yapay zekâyâ kişilik tanınması halinde, kişilik hakkı kapsamında değerlendirilecek unsurların neler olabileceği çalışmanın esas konusunu teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Kişilik, Elektronik Kişilik, Kişilik Hakkı.

Legal Status of Artificial Intelligence and Evaluation within the Scope of Personality Right

ABSTRACT

Developments in artificial intelligence technology have gained momentum in recent years and have come to a remarkable position. It is seen that technology will have effects on society in many different ways, beyond its effect on every field. In legal terms, at the point reached, different ideas have been put forward on whether artificial intelligence can be recognized as personality. Incase of recognition of personality, matters with in the scope of personalit yright to be granted to artificial intelligences will be important. Although it is assumed that artificial intelligence technology has a long way to go, it can be thought that it is premature for these discussions. However, it would be appropriate to provide ideas and solutions for this problem, which will need to be addressed in the future. In this study, in the light of these thoughts, first the concept of artificial intelligence and the concept of personality in civil law are mentioned, and then the personality problem of artificial intelligence beings is emphasized.The personality models proposed for the legal status of

artificial intelligence and what could be the elements to be considered with in the scope of personality right, if the artificial intelligence is given a personality, constitute the main subject of the study.

Keywords:ArtificialIntelligence, Personality, Electronic Personality, Personality Right.

I. GİRİŞ

Teknolojinin durmaksızın ilerlemesiyle, her alanda takip etmekte zorlanılan bir hızda kaydedilen gelişmeler, toplumlarda hızlı bir değişimi ve dolayısıyla hukuk sistemlerinin de bu değişime ayak uydurması gerekliliğini doğurmaktadır. Teknolojik gelişmelerden belki de en önemlisini, yapay zekâ üzerine yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Sanayi devrimi ile hayatımıza giren makinelerin kendi karar mekanizmaları ile karar verip hareket edebilme ve bir insan gibi düşünebilme kapasitesine sahip olmaları fikri ürkütücü gelse de, kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gelişime, hukuk sistemlerinin de hazırlıklı olması ve gerekli hukuki alt yapının sağlanması önem arz etmektedir.

Hukuk düzeni bakımından teknolojik gelişmeler ele alındığında, gelecekte yapay zekâ konusunun farklı bir konuma sahip olacağı düşünülmektedir. Çünkü insan gibi düşünebilen ve hareket edebilen daha da önemlisi, bir insanın kontrolüne ihtiyaç duymadan otonom yapısıyla karar verip yaşayabilen bir varlığın icadı, onun ayrı bir kişilik olarak kabul edilmesi gerektiği düşüncesini gündeme getirmektedir. Böyle bir durumda, pozitif hukukta sadece gerçek ve tüzel kişilik olarak kabul edilen kişilik kavramı hakkında yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulup duyulmayacağı, daha doğrusu

yapay zekânın kişi olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışması çıkmaktadır. Çalışmamızda da yapay zekânın hukuki statüsü ele alınıp, kişi olarak kabul edilip edilmeyeceği ve kişi olarak kabul edilmesi durumunda, kişilik haklarından ne ölçüde yararlanabileceği üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde, genel olarak yapay zekâ ve ilgili kavramlara yer verilmiştir. Yapay zekâ ile ilgili olarak otonomi kavramı ve yapay zekânın sınıflandırılması önem arz etmektedir. İkinci bölümde, yapay zekânın hukuki statüsü ve yapay zekâ için önerilen kişilik modelleri açıklanmıştır. Devamında yapay zekâyâ kişilik tanınması meselesine geçmeden önce medeni hukukta kişilik kavramına değinilmiştir. Yapay zekânın kişiliğinin olmadığını savunan görüşe ve kişiliği olduğunu savunan görüşün önerdiği kişilik modellerine bu kısımda yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, yapay zekâyâ kişilik atfedilmesi halinde, kişilik haklarından hangilerine, nasıl ve ölçüde sahip olabileceği tartışılmıştır.

II. GENEL OLARAK YAPAY ZEKÂ KAVRAMI

Günümüze kadar yapay zekâ kavramı için yapılan tanımlar incelendiğinde birçok farklı tanımlamalara rastlanılmaktadır. Ancak bu tanımlarda bazı ortak noktaların bulunduğu söylenebilir¹. Bunlar, insan gibi düşünme, hareket etme, akılcı bir biçimde düşünme ve hareket etme şeklinde belirtilebilir². Yapılan tanımlamalardan öne çıkanlara bakıldığında Sebastian

¹ERSOY, Çağlar: Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, 5. Baskı, İstanbul, Kasım 2020, s. 28.

²ERSOY, s. 28; IŞIK, Berk: Yapay Zekaya Sahip Robotların Avrupa Birliğinde Serbest Dolaşımı Önünde Ortaya Çıkacak Sorunların Hukuki Sorumluluk Müessesesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021; s. 20-21.

Thrun'e göre yapay zekâ, "karmaşık herhangi bir şeyi algılama ve uygun kararlar verme" şeklinde ifade edilmektedir³.Yine yapay zekâ, bağımsız bir sistemin dış verileri doğru bir şekilde yorumlayabilme, bu verilerden çıkarımlar yapıp öğrenebilme ve öğrendiklerini belirli hedeflere ve görevlere ulaşmak için kullanabilme becerisidir⁴. Bir diğer tanıma göre yapay zekâ, insanlar tarafından yapıldığında belli bir seviye zekâ gerektiren işleri yapabilen varlıklar şeklindedir⁵. Başka bir tanıma göre ise yapay zekâ, dijital bilgisayar veya bilgisayarlar tarafından yönetilen robotların, normal şartlarda insanların sahip oldukları analitik düşünce yöntemleriyle tüm olayları ve olguları analiz edebilme yetkileriyle ilişkilendirilen sorun çözebilme kabiliyetidir⁶.

Yapay zekâ denildiğinde ilk akla gelen fiziki varlığı bulunmayan bir yazılım olmaktadır. Ancak yapay zekâ kavramı, daha geniş ele alınmalı ve sadece yazılımdan ibaret değil, bir robota hatta gelecekte insan bedenine yerleştirilerek fiziken varlık kazanabileceği de düşünülmalıdır. Sonuç olarak yapay zekâ, sadece bir yazılımdan ibaret olabileceği gibi fiziki olarak var olan bir yapıya da bürünmüş olabilmektedir.

³ERSOY, s. 29.

⁴AKKURT, Sinan Sami: "Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 13, Haziran 2019, s. 41.

⁵BAK, Başak: "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:9, Sayı: 35, Temmuz 2018, s. 212.

⁶Britanya Ansiklopedisi, <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>, Erişim Tarihi: 04.11.2021.

Yapay zekâ ile ilgili bir diğer önemli kavram otonomidir. Otonominin tanımı, kendi kendine karar alma yetisi şeklinde belirtilebilir⁷. Farklı tanımlamalara bakıldığında ortak nokta olarak otonominin kişilere ait bir özellik ve sahip olunmak istenen bir nitelik olduğu belirtilebilir⁸. Otonomi, kelime anlamı olarak özerkliği ifade etmekle birlikte, hukuki açıdan bakıldığında yasal bir statüye sahip olma, yasal ehliyete sahip olma ve kararlar veya eylemleri nedeniyle yasal açıdan sorumlu tutulabilme kavramlarıyla bağlantılı olduğu görülmektedir⁹. Dolayısıyla tam otonom bir yapay zekâ, kendi amaçlarını belirleyebilecek ve bu amaçlar doğrultusunda kararlar verebilecek bir varlık olacaktır. Böyle bir durumda da yapay zekânın algoritmasını programlayan kişiden veya üreticiden bağımsız hareket eden bir varlığın, hukuki bakımından kişi olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışması çıkmaktadır.

Yapay zekâ ile ilgili literatürde birçok farklı sınıflandırma mevcuttur. Her ne kadar sınıflandırmalarda farklı bakış açıları benimsense de esasen sınıflandırmaların çıkış noktasında, yapay zekânın sahip olduğu otonominin gelişmişlik düzeyi esas alınmaktadır. Böylece geliştirilme amaçlarına göre farklı seviyeler ortaya çıkmaktadır. Sadece basit işlemlerin yapılması için geliştirilen ilkel zekâlardan, insana eş değer veya daha üstün yeteneklere sahip farklı seviyelerde yapay zekâların geliştirilmesi mümkündür. Yapay zekâ, analitik, insandan ilham alan ve insansı şeklinde üç gruba¹⁰ ayrılabilirdiği gibi, tepki veren (reactive), sınırlı hafızalı (limitedmemorycapacity), -otonomi düzeyi artan-

⁷BENLİ, Erman/ŞENEL, Gayenur: “Yapay Zekâ ve Haksız Fiil Hukuku”, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 2, 2020, s. 302.

⁸ERSOY, s. 21.

⁹ERSOY, s. 36.

¹⁰KAPLAN, Andreas/HAENLEİN, Michael: “Siri, Siri in myHand, who’s the Fairest in the Land? On the Interpretations, Illustrations and Implications of Artificial Intelligence”, Business Horizons, Volume: 62, Issue: 1, 2018, s. 17.

zihin (kuramı) teorisi (theory of mind) ve varlığının farkında olan (self-aware) şeklinde¹¹ de sınıflandırılabilir. Ayrıca dar (zayıf), genel ve süper yapay zekâ ayırımına da rastlanılmaktadır¹². Yapay zekâ türlerinin öğrenme yöntemleri ise, makine öğrenimi ve derin öğrenme şeklindedir¹³.

Yapay zekânın hukuki statüsü değerlendirilirken, yapay zekâ sınıflandırmaları önem arz etmektedir. Çünkü en üst seviyede bulunan ve insan zekâsından daha gelişmiş düzeyde olabileceği düşünülen bir yapay zekânın, basit bir işlem için geliştirilen ilkel bir yapay zekâ ile aynı hukuki statüye sahip olduğunun kabulü, doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Sınıflandırmada dörtlü ayırma giden görüş ele alındığında tepki veren (reactive) yapay zekâ, yalnızca tepki vermekte ve sadece bir alanda uzmanlaşmıştır. Bu yapay zekâya Deep Blue ve Alpha Go örnek olarak gösterilebilir. İkinci tür olan sınırlı hafızalı yapay zekâ, sadece tepki vermeyip önceden programlanmış becerilere de sahip olmaktadır. Bu türe örnek olarak ise Siri'yi, sürücüsüz araçları ve chatbotları göstermek mümkündür. Zihin (kuramı) teorisi yapay zekâ ise, artık sınırlı bir hafıza kapasitesinden öte, insanların duygularını ve düşüncelerini anlayabilen ve insanlarla sosyal olarak ilişki kurabilen gelişmiş bir yapay zekâ türüdür¹⁴. Bu

¹¹HintzArend, “UnderstandingTheFourTypes of AI, FromReactiveRobotsto Self-AwareBeings”,TheConservation UK,<https://theconservation.com/understandig-the-four-types-of-ai-from-reactive-robots-to-self-aware-beings-67616>, Erişim Tarihi: 27.10.2021; BENLİ/ŞENEL, s. 305-306; SARI, Onur: “Yapay Zekânın Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluk.” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 147, 2020, s. 255.

¹²KARA KILIÇARSLAN, Seda: “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 2, 2019, s. 366-367.

¹³Ayrıntılı bilgi için bkz. ÇEKİN, Mesut Serdar: Yapay Zekâ Teknolojilerinin Hukuki İşlem Teorisine Etkileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2021, s. 13 vd.; KARA KILIÇARSLAN, s. 367 vd.

¹⁴BAK, s. 214.

türe tam karşılık gelen bir yapay zekâ henüz geliştirilmemiş olmakla birlikte Sophia¹⁵ bu tür içerisinde değerlendirilebilir. Son olarak en gelişmiş tür olan kendi varlığının farkında olan yapay zekâ, yalnızca insan duygularını ve düşüncelerini anlamakla kalmayıp, başkalarının duygularını da öngörebilen, çıkarımlar yapabilen ve kendi varlığının bilincinde olan yapay zekâdır¹⁶. Bu türün de henüz geliştirilmiş bir örneği bulunmamaktadır. İşte bu türlerden olan dördüncü tür yapay zekâların, kendi varlığının farkında olan varlıklar olarak hukuki statü tanınma ihtiyacı doğacağı düşünülmektedir.

III. YAPAY ZEKÂNIN HUKUKİ STATÜSÜ

A. Medeni Hukukta Kişilik Kavramı

Yapay zekâ ile ilgili kişilik kavramı değerlendirilmesine geçilmeden önce, hukuk düzeni içerisinde kabul edilen kişilik kavramı ve türlerine kısaca yer vermekte yarar vardır¹⁷.

Çağdaş hukuk sistemleri ve Türk hukuk sistemine bakıldığında, kişilik kavramının gerçek ve tüzel kişiler olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir. 4721 sayılı TMK m. 8’de düzenlendiği üzere, her insanın hak ehliyeti bulunmaktadır. Bütün insanlar, hukuk düzeni sınırları içerisinde haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler. Bir başka deyişle, gerçek kişi olarak kabul edilen

¹⁵Ayrıntılı bilgi için bkz.

<https://www.hansonrobotics.com/sophia/>;

[https://en.wikipedia.org/wiki/Sophia_\(robot\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Sophia_(robot));

Sophia’nın hukuki niteliği hakkında bilgi için bkz. SİVRİKAYA, Erkut Ziya: “Sophia Kişi Midir?”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Fakültesi-Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı,, Cilt: 25, Sayı: 2, Aralık 2019, s. 1253-1263.

¹⁶BAK, s. 214-215.

¹⁷Kişi ve kişilik kavramlarının tarihçesi için bkz. ÇEKİN, s. 41 vd.

fiziki-tabii kişiler hiçbir ayırım gözetmeden haklara ve borçlara ehil olmakta eşittirler. Böylece gerçek kişiler, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu andan, ölüme kadar hak ehliyetine sahip olacaklardır (TMK m. 28/1). Ancak çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde etmektedir (TMK m. 28/2). Ayrıca gerçek kişiler, fiil ehliyetine sahip olmaları ile kendi fiilleriyle hak edinebilir ve borç altına girebilirler (TMK m. 9). Kanun tam fiil ehliyetine sahip olunabilmesini ise, ayırt etme gücüne sahip olmak, kısıtlı olmamak ve ergin olmak koşullarına bağlamıştır¹⁸.

Tüzel kişiler ise, insan dışı, varsayımsal olarak kişilik tanınmış ve belli bir amaca yönelmiş kişi veya mal topluluklarıdır¹⁹. Tüzel kişiler insan olmamalarına rağmen, bir gereklilik sonucu kendilerine kişilik tanınmıştır. İnsan ömrünün kısa olması ve bazı ortak amaçları gerçekleştirebilmek için gerekli olan topluluğun oluşturulması düşüncesiyle, gerçek kişiler dışında tüzel kişilere de hukuk düzeni içerisinde kişilik atfedilmiştir²⁰. Gerçek kişiler hiçbir ayırım gözetmeksizin haklara ve borçlara ehil olma da eşit iken tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler (TMK m. 48). Böylece tüzel

¹⁸Kişi ve kişilik kavramları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), Filiz Kitabevi, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 20. Bası, İstanbul, 2021, s. 1 vd.; HELVACI, Serap: Gerçek Kişiler, Legal Yayıncılık, 9. Bası, İstanbul, Eylül 2021; s. 23 vd.; DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, 22. Baskı, İstanbul, Ekim 2021, s. 5 vd.; AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ KARAMAN, Derya: Medeni Hukuk, Beta Basım Yayın, 26. Baskı, İstanbul, Kasım 2020, s. 107 vd.

¹⁹OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 289-290; DURAL/ÖĞÜZ, s. 215; Tüzel kişi kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. GÖNEN, Doruk: Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2011, s. 5 vd.

²⁰KARA KILIÇARSLAN, s. 372; BAK, s. 216.

kişilere de hak ehliyeti tanınmış olmaktadır. Ayrıca tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fiil ehliyetini kazanırlar (TMK m. 49).

B. Yapay Zekâ Varlıkların Kişiliği Sorunu

Medeni hukukta kişilik, yukarıda açıklandığı üzere, gerçek ve tüzel kişilere tanınmaktadır. Yapay zekânın bunlardan birine dahil edilemeyeceği açıktır. Bu durumda günün gereklilik ve şartlarını karşılamak adına yapay zekâlara bir hukuki statü tanınacaksa, gerçek veya tüzel kişilik unsurlarını taşımadığı görülmektedir. Dolayısıyla karşımıza çözülmesi gereken bir sorun çıkmaktadır. Kendisini geliştiren kişiden tamamen bağımsız hareket edebilen bir yapay zekânın, kusursuz sorumluluk²¹hükümlerine başvurulmadığı durumlarda geliştiricisine ait eşyası, çalışanı veya kölesi olarak kabul edilmesi pek mümkün görünmemektedir. Yapay zekâlara kişilik atfedilmemesi durumunda ise, ortaya çıkabilecek hukuki sorumluluğun kim tarafından ve ne ölçüde karşılanacağı büyük bir belirsizlik oluşturacaktır. Dolayısıyla sorumluluk noktasında karşılaşılabilecek sorunların çözümü için ilk olarak yapay zekâ varlıklara hukuki statü tanınmalı mı ve tanınırsa bu statü nasıl olmalı, eğer hukuki statü tanınmayacaksa yapay zekâ varlığın davranışlarının neden olacağı zararlardan kim veya kimlerin sorumlu tutulabileceği cevaplanması gereken sorulardır.

²¹Hukuki sorumluluk için bkz. AKKURT, s. 47 vd.; BAK, s. 224 vd.; BENLİ/ŞENEL, s.296 vd.; SARI, s. 257 vd.; DENİZ ATALAR, Gülşah: “Yapay Zekâ ve Hukuk ile İlgili Güncel Tartışmalar-Cezai Sorumluluk”, Yapay Zekâ Çağında Hukuk, İstanbul Ankara ve İzmir Baroları Çalıştay Raporu, 2019, s. 73; ERSOY, s. 77 vd.; YÜCE, Melek Bilgin: Hasta Hekim İlişkisinde Yapay Zekâ Kullanımı ve Hukuki Sonuçları, Aristo Yaymevi, İstanbul, 2020, s. 15 vd.

Medeni hukukta düzenlenen hak ve fiil ehliyetlerinin yapay zekâlar üzerindeki yansımaları değerlendirildiğinde, gerçek kişilerin tam ve sağ doğumu ile hak ehliyetini kazanmalarına benzer şekilde, yapay zekâlara da oluşturulacak bir sicile²² kayıt ile hak ehliyetine sahip olabilecekleri kabul edilebilir. Ayrıca hak ehliyetinin gerçek kişilere has bazı unsurlar hariç tüzel kişilere de tanınmış olduğu düşünüldüğünde, yapay zekâlar için de tanınabileceğini pekâlâ söylenebilir. Fiil ehliyeti bakımından ise, yapay zekâlarda tüzel kişilerin haiz olmaları gereken organlara benzer yapıların bulunamayacağından dolayı, gerçek kişilerde olduğu gibi ayırt etme gücüne sahip olmak, kısıtlı olmamak ve ergin olmak şartları dikkate alınabilir. Ancak yapay zekâ varlıklarda kısıtlı olmamak ve ergin olmak şartı aranabilecek kriterler değildir. Dolayısıyla fiil ehliyeti bakımından asıl belirleyecek unsur, ayırt etme gücüne sahip olmaktır²³.Yapay zekâlar sicile kaydedilirken belli bir seviyede ayırt etme gücüne sahip olmaları şartı,yani belirli bir otonomi seviyesi aranarak, fiil ehliyeti yönünden de sorun çözülebilir gözükmektedir. Tabi ki hukuki işlem ve sorumluluk alanında hala cevaplanması gereken tartışmaya açık çok nokta olduğu unutulmamalıdır.

Medeni hukuk kapsamında yer alan kişilik kriterlerinden bağımsız olarak, hukukun bir varlığa kişilik tanırken bazı kriterleri önemseydiği görülmektedir. Bunlardan ilki, bilişsel görevler yerine getirme kapasitesine sahip olmaktır²⁴. Her ne kadar bilişsel görevler yerine getirme kapasitesine sahip olmak önemli bir unsur olsa da, çocuklar ve zihinsel engellilerin hukuki statüleri dikkate

²²Yapay zekâ varlıklar için oluşturulacak sicil, Bölüm III-3. Elektronik Kişilik Önerisi başlığı, s. 10’da ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

²³YANTAÇ, Cavit/FALCIOĞLU, Mete Özgür: “Yapay Zekâ, İnsan ve Hukuk”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 11, Haziran 2020, s. 49.

²⁴ERSOY, s. 81.

alındığında, bu unsuru sınırlı bir şekilde yerine getiren bir yapay zekâ varlığın kişiliğini kabul etmemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır²⁵. Bir diğer önemli kriter, parayı kontrol edebilme yetisidir²⁶. Benzer şekilde bu unsurun da tam olarak yerine getirilememesi, yasal kişilik tanınmasında engel teşkil etmemelidir. Son olarak ise, bilinç unsuruna dikkat çekilmektedir²⁷. Ancak köleler gibi bilince sahip insanlara da kişilik atfedilmediği, hatta bilinci kapalı komadaki bir hastanın dahi ölmeden kişiliğini kaybetmediği dikkate alındığında, bilinç unsurun da hukuki açıdan kişilik kavramı için esaslı bir kriter olmadığını söylemek mümkündür.

Esasen bakıldığında kişilik statüsünün ne olduğuna dair net bir tanımlamanın olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kişilik kavramı için belirlenen kriterlere uygunluktan kişilik statüsünü belirlemek, yasa koyucuya düşmektedir²⁸. İnsan yetisine sahip bir yapay zekâyâ kişilik tanınmasında engel bulunmazsa da temelde bu sorun, hukuk ve politikanındır²⁹

IV. YAPAY ZEKÂ İÇİN ÖNERİLEN KİŞİLİK MODELLERİ

A. Genel Olarak

Yapay zekânın hukuki statüsünü belirlemede henüz ortak bir fikrin oluştuğunu söylemek mümkün değildir³⁰. Belirtilen düşüncelerin birbirinden

²⁵ERSOY, s. 81.

²⁶ERSOY, s. 81.

²⁷ERSOY, s. 81.

²⁸KARA KILIÇARSLAN, s. 377.

²⁹KARA KILIÇARSLAN, s. 377.

³⁰IŞIK, s. 36-37.

çok farklı olduğu görülmekte, ancak yapay zekâ teknolojisinin zamanla daha da gelişmesiyle, çözülmesi gereken bir sorun olduğu aşikardır.

Yapay zekânın hukuki statüsü hakkında günümüze kadar birçok farklı görüş ileri sürülmüştür. Bu tezler, yapay zekâyâ hiçbir hukuki statü tanınmamasından başlayıp, çok geniş hakların ve kişiliğin tanındığı bir hâle kadar farklılık göstermektedir.

İlk olarak yapay zekâ için bir hukuki statüye ihtiyaç olmayacağı görüşüne değinecek olursak, bu görüşe göre, yapay zekânın eşya olarak kabul edilip, çok sınırlı hak ve sorumluluklar yüklenilmesinin yeterli olacağı belirtilmektedir³¹.Ancak günümüze kadar geliştirilen yapay zekâlar için bu görüşün bir nebze tutarlı olduğunu söylemek mümkünse de, ileriye dönük yapılan çalışmalar ve yapay zekâ teknolojisinin şu an ki hali ile kalmayıp daha da gelişeceği düşünüldüğünde, bu görüşün yetersiz kalacağı söylenebilir.

Bir diğer görüş, yapay zekâların kullanıcının temsilcisi olacağı ve onun adına işlem yapabilen özel araçlar olarak kabul edilebileceği yönündedir³².Böyle bir yaklaşımda, modern hukuk sistemlerinde yer alan temsilci kavramına ilişkin bazı yeni düzenlemelerin getirilmesi gerekecektir. Benzer şekilde, bu görüşün de daha gelişmiş yapay zekâların icadı ile günü kurtarmaktan öte gidemeyeceği açıktır.

Kabul gören bir diğer görüş ise, yapay zekâları “insan olmayan özne” şeklinde tanımlamaya gitmektedir³³. Yapay zekâların artan otonom seviyeleri ile

³¹ERSOY, s. 85.

³²ERSOY, s. 86.

³³ERSOY, s. 87.

geliştiricilerinden bağımsız hareket etmeleriyle, onları geliştiricilerinden bağımsız insan olmayan özne şeklinde kabul edilip, bir nevi kişilik tanımlaması yoluna gidilmektedir.

Benimsenen farklı görüşleri, yapay zekânın kişiliğini kabul etmeyenler ve kabul edenler şeklinde gruplandırmak mümkündür. Bu görüşlerin kendi içlerinde oluşturmuş oldukları farklı kişilik modelleri de bulunmaktadır.

B. Yapay Zekânın Kişiliğini Kabul Etmeyen Görüşün Önerileri

1. Eşya Önerisi

Yapay zekâ varlıklarının hukuki statüleri ile ilgili kişilik atfedilmesine gerek olmadığını ve eşya kategorisinde tutulmalarının yeterli olacağını düşünen görüşler bulunmaktadır. Özellikle sorumluluk alanında oluşturulacak sigorta sistemleri ile yapay zekâyâ kişilik atfedilmesine gerek kalmayacağı belirtilmektedir. Ancak eşya hukuku düzenlemeleri dikkate alındığında, yürürlükte olan hükümlerin sorumluluk anlamında yetersiz kalacağı belirtilerek, eşya önerisi eleştirilmektedir³⁴. Ayrıca yapay zekâ varlıklara evcil hayvan statüsü verilmesini savunan görüşler de bulunmaktadır³⁵.

Eşya önerisine katılmak kanaatimizce pek mümkün değildir. Şu ana kadar geliştirilen yapay zekâların bile belirli işlemleri yapmakta insandan çok daha üstün oldukları görülmektedir. Bu kadar gelişmiş ve kendi varlığının farkında olan bir eşyanın, kullanım ömrü boyunca sahibine bağlı kalmasını beklemek doğru olmayacaktır. Sonuç olarak, geliştirilen otonom bir yapay

³⁴AKKURT, s. 45.

³⁵IŞIK, s. 41-42.

zekânın hareketlerinin hepsinin öngörülmesi ve bu hareketlerden doğan sorumlulukların geliştiricisine ait olması beklenilmemelidir.

2. Kölelik Önerisi

Yapay zekâ varlıklara kişilik verilmesinden çok, Roma hukukunda yer alan kölelik hükümlerinin uygulanmasını düşünen görüşler de bulunmaktadır. Kölelik önerisi yapay zekâları kontrol altına alma ve eşya statüsünde tutma adına çok kullanışlı olacağı belirtilmektedir³⁶. Çünkü yapay zekâlar ne kadar gelişmiş olursa olsun, hiçbir zaman bir insan olamayacaktır³⁷. Kölelere benzer şekilde yapay zekâlarda kişi olarak kabul edilseler dahi, doğuştan köle olacakları belirtilerek, eşya olmaktan öteye geçemeyip, geliştiricilerinin malı olmaları gerektiği savunulmaktadır³⁸. Esasen kölelik anlayışının temelinde, yapay zekâ varlıklar alelade bir eşya olarak görülmemekle birlikte, kişilik atfedilmesinin de istenmemesi yatmaktadır³⁹. Her ne kadar kölelik önerisiyle yapay zekâlara kişilik statüsü tanınmak istenmese de, köle olarak kabul edilerek bir nevi yarım, kısmi kişilik tanınmış olmaktadır.

İnsanlık tarihinde kölelik kavramı ve sosyokültürel etkileri değerlendirildiğinde, uzun çabalar dökülerek vazgeçilen bu sistemin tekrar geri getirilmesi, her ne sebeple olursa olsun son çare olarak düşünülmelidir. Ayrıca bilim kurgu filmlerine konu olduğu üzere, kendi varlığının farkında olan ve kendisini geliştirebilen yapay zekâların, kölelik sistemini benimsemelerinin hangi ölçüde sağlanabileceği belirsizdir. Yapay zekâlara bakış açısında

³⁶ERSOY, s. 94.

³⁷SİVRİKAYA, s. 1262.

³⁸ERSOY, s. 94-95; İŞİK, s. 43.

³⁹BAK, s. 218.

insandan aşağı bir varlık yaklaşımı hem toplumsal tepkiye sebep olabilecek hem de uygulanabilirliği tartışmalıdır⁴⁰.

C. Yapay Zekânın Kişiliğini Kabul Eden Görüşün Önerileri

1. Gerçek Kişi Önerisi

Yapay zekânın kişiliğini kabul eden görüşün sunduğu kişilik önerilerinden ilki, gerçek kişiliğe benzer bir kişilik tanınması şeklindedir⁴¹. Her ne kadar çok fazla destekleyen bulunmasa da⁴², gerçek kişiler için düzenlenen hak ve yükümlülüklerin benzer şekilde yapay zekâlar içinde uygulanabileceği savunulmaktadır. Gerçek kişi önerisine göre, icat edilmesi halinde kendi varlığının farkında olan ve insan gibi düşünebilen bir varlığın, kişi olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir⁴³.

Gerçek kişilerin tam ve sağ doğumu ile başlayıp ölümle sona eren kişiliklerinin, yapay zekâlarda, yaşam süreci olarak kullanıma girme ve çıkma şeklinde düzenlenebileceği belirtilmektedir. Ancak fiziki olarak bulunmayan yazılımsal yapay zekâlara kişilik tanındığı ve sonlandığı anın tespiti kolay olmayacaktır⁴⁴. Ayrıca sadece insanlara tanınan gerçek kişiliğin, insan olmayan bir varlığa atfedilmesinin uygulanabilirliğinden öte, makul olup olmadığı da tartışmalıdır. Zaten yapay zekâların günümüz ve yakın gelecekteki durumu göze

⁴⁰İŞİK, s. 43; BENLİ/ŞENEL, s. 312-313.

⁴¹AKÇA, Buse: “Yapay Zekânın Hukuki Kişiliği”, <https://tr.linkedin.com/pulse/yapay-zekânın-hukuki-kişiliği-buse-akça>, Erişim Tarihi: 18.10.2021.

⁴²İŞİK, s. 38-39.

⁴³DARAMA, Serdar: “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü Hakkındaki Görüşler Üzerine Değerlendirme”, <https://www.ozgunlaw.com/makaleler/yapay-zekânın-hukuki-statüsü-hakkındaki-görüşler-üzerine-değerlendirme-744>, Erişim Tarihi: 18.10.2021.

⁴⁴AKÇA, “Yapay Zekânın Hukuki Kişiliği”.

alındığında, bu denli büyük bir devrime ihtiyaç olmadığı belirtilmektedir⁴⁵. Bir diğer önemli husus, tüm hukuk sistemlerinde gerçek kişi kavramı, sadece insana ait bir kişilik olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla insan olmayan bir varlığın, gerçek kişi olarak kabulünü beklemek zor bir ihtimaldir.

2. Tüzel Kişilik Önerisi

Gerçek kişi olan insanların dışında ihtiyaç sonucu kişi olarak kabul edilen tüzel kişilik, yapay zekâlar için de başvurulabilecek bir kişilik modeli olarak önerilmektedir. Bu görüşe göre, yapay zekâlara kişilik atfedilmeli, ancak gerçek kişi olamayacakları belirtilerek, tüzel kişiliğin farklı bir türü şeklinde değerlendirilmelidir. Böylece tüzel kişilik ve tüzel kişiliğin yönetimi arasında kurulan ilişkinin, yapay zekâ ve geliştiricileri arasında da kurulabileceği savunulmaktadır. Ancak bu görüşün aksine, derneklerde olduğu gibi yapay zekâ ve geliştiricisi arasında ortak bir amaç olması her zaman mümkün olmayabilecektir⁴⁶. Özellikle gelecekte daha yüksek seviyede otonomiye sahip yapay zekâların geliştiricilerinden tam bağımsız olacağı düşünüldüğünde bu sonuca varılabilir. Bir diğer önemli sorun, tüzel kişilerin haiz olduğu organların yapay zekâlar için nasıl oluşturulacağı yönündedir. Ayrıca tüzel kişilerde temsil yetkisi düşünüldüğünde, yapay zekâ varlıkları kimin temsil edeceği bir diğer önemli sorundur.

⁴⁵DARAMA, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü Hakkındaki Görüşler Üzerine Değerlendirme”.

⁴⁶AKKURT, s. 45.

3. Elektronik Kişilik Önerisi

Yapay zekâlar için önerilen kişilik modellerinden gerçek ve tüzel kişiliklerin uygun olmadığı düşüncesiyle, yeni bir kişilik modeli olarak elektronik kişilik önerisi euRobotics⁴⁷ tarafından ortaya atılmıştır. Ancak yakın gelecekte yapay zekâların insan statusüne sahip olamayacağı ve olmaması gerektiği de belirtilmiştir⁴⁸.

Esasen elektronik kişilik modelinin temelinde tüzel kişilik modeli yatmaktadır⁴⁹. Tüzel kişilikte yer alan haklar, yetkiler ve sorumlulukların tümünden oluşan bütüne benzer bir yapının, yapay zekâlar içinde oluşturulması amaçlanmaktadır. Böylece elektronik kişilik modeliyle, tüm tarafları kapsayan bir sorumluluk paketi oluşturulabileceği düşünülmektedir.

Elektronik kişilik modeli, bütünlük yaklaşımı olarak da değerlendirilmektedir. Tüzel kişilerde olduğu gibi yapay zekâ varlıklar bir sicile kaydedilecek, belirli bir sermayeye sahip olacak veya oluşturulacak bir zorunlu sigorta sistemine tabi olacaklar, hak ve fiil ehliyetine haiz, yaptırıma muhatap tutulabilecek ve hatta temel hak ve özgürlüklere dahi sahip olabileceklerdir⁵⁰.

⁴⁷euRobotics, Avrupa'daki robotik alanındaki tüm paydaşlar için Eylül 2012'de kurulan Brüksel merkezli kar amacı gütmeyen bir dernektir.

⁴⁸Editör LEOUX, Christophe/LABRUTO, Roberto: "Suggestionfor a GreenPaper on Legal Issues in Robotics", euRoboticsTheEuropeanRoboticsCoordination Action 2012, s. 61,

https://www.unipv-lawtech.eu/files/euRobotics-legal-issues-in-robotics-DRAFT_6j6ryjyp.pdf, Erişim Tarihi: 31.10.2021.

⁴⁹İŞİK, s. 39.

⁵⁰ÇEKİN, s. 51.

Sistemde yapay zekâlar, oluşturulacak bir sicil vasıtasıyla kayıt altına alınacak ve kayıt ile kişiliğe hak kazanacaklardır⁵¹. Yapay zekâların sebep olduğu herhangi bir sorumlulukta kullanılmak üzere, maddi fonların kurulması ve karşılanması gereken tazminatların bu fonlar vasıtasıyla ödenmesi önerilmektedir⁵². Ancak oluşturulacak olan sisteme dahil olabilecek yapay zekâlarda aranan kriterlerin açıkça belirlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır⁵³. Elektronik kişilik modelinin oluşturulmasında, yine bir ihtiyaç sonucu hukuk düzeni tarafından kişilik tanınan tüzel kişilere ilişkin benimsenen yöntem yol gösterici olacaktır.

EuRobotics tarafından getirilen bu öneriye benzer bir öneri, Avrupa Parlamentosu Hukuk İşleri Komisyonu tarafından, 27.01.2017 tarihli Robotikler Hakkında Medeni Hukuk Kuralları Tavsiye Raporu'nda⁵⁴ dile getirilmiştir. Komisyonda, yapay zekâların hukuki statüsü için yeni bir kategori ihtiyacı olup olmadığı tartışılmış ve sonuç olarak yeni bir statüye ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır. Böylece Komisyon, yapay zekâlar için kendine özgü bir elektronik kişilik statüsünün oluşturulmasını tavsiye etmiştir⁵⁵. Rapor, yapay zekâlara yasal kişilik verilmesini öneren ilk resmî belgedir.

Raporda, yapay kişilik sicilinin oluşturulması ve tazminat sorumluluğunun doğması halinde kullanılmak üzere kurulan fonlar tarafından

⁵¹İŞİK, s. 39.

⁵²Editör LEROUX/LABRUTO, s. 61.

⁵³Editör LEROUX/ LABRUTO, s. 62.

⁵⁴European Parliament Committee on Legal Affairs, "Report with Recommendationsto The Commission on Civil Law Rules on Robotics"
[,https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html), Erişim Tarihi: 03.11.2021.

⁵⁵European Parliament Committee on Legal Affairs, "Report with RecommendationstoTheCommission on CivilLaw Rules on Robotics", art. 59/f.

karşılanması önerilmiştir. Raporda, yapay zekâlara kişilik tanınmasının bir sonucu olarak, verdikleri zararlardan dolayı doğacak hukuki sorumluluğun kusursuz sorumluluk olacağı öngörülmüştür. Yapay zekâ tarafından sebep olunan zararın tazmininde sadece zarar ile yapay zekânın fiili arasındaki illiyet bağının ispatı, sorumluluğun doğması için yeterli olacaktır. Raporda yer alan en dikkat çekici hususlardan biri, en zeki yapay zekâların ortaya çıkışının, ancak elektronik kişilik önerisinin kabulü ile mümkün olabileceğinin belirtilmesidir⁵⁶. Burada dikkat çekilmek istenen nokta, yapay zekâ teknolojisinin gelişmesi için oluşturulacak hukuki düzenlemelerin kısıtlayıcı olmaktan öte, teşvik edici olmasıdır.

Yapay zekâlara ilişkin, Avrupa Parlamentosu Hukuk İşleri Komisyonu tarafından, 20.10.2020 tarihinde yayınlanan bir diğer rapor olan, Yapay Zekâ İçin Medeni Hukuk Sorumluluk Rejimi Tavsiye Raporu'nda⁵⁷yapay zekâ varlıklara karşı bakış açısının değiştiği söylenebilir. Rapora göre yapay zekâların özerkliği sonucunda bazı sorunlarla karşılaşılacağı ve özerklik kavramının sadece insanlara atfedilebilir bir kavram olduğuna dikkat çekilmiştir. Yapay zekâların ne tüzel kişiliğe sahip olduğu ne de insan olduklarına vurgu yapılarak, mevcut yasal düzenlemeler de yapılacak olan değişikliklerin bu çerçevede ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Sonuç olarak Komisyon'un son raporu, yapay zekâlara kişilik tanınması bakımından teşvik edici olmaktan çok uzaktır. Belirtmekte yarar var ki, Avrupa Birliği

⁵⁶European Parliament Committee on Legal Affairs, "Report with Recommendation to The Commission on Civil Law Rules on Robotics", art. 59/f.

⁵⁷European Parliament Committee on Legal Affairs, "Report with Recommendation to The Commission on a Civil Liability Regime for Artificial Intelligence, "https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0178_EN.html, Erişim Tarihi: 04.11.2021.

Komisyonu tarafından yapay zekâlara ilişkin olarak, Yapay Zekâyâ İlişkin Uyumlaştırılmış Kurallar (Yapay Zekâ Düzenlemesi) ve Birlik'in Belirli Yasal Düzenlemelerinin Değiştirilmesine Yönelik Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Tüzüğü Teklifi⁵⁸, 21.04.2021 tarihinde yayınlanmıştır. Ancak tüzük, yapay zekâların hukuki statüleri bakımından herhangi bir düzenleme içermemekte, yüksek riskli yapay zekâ sistemlerinin piyasaya sürülmesi, hizmete sokulması ve kullanılması ile ilgili uyumlaştırılmış kuralları ortaya koymaktadır.

Yapay zekâların hukuki statüsü için önerilen elektronik kişilik modeline farklı açıdan yaklaşan görüşler de mevcuttur⁵⁹. Hepsinin ortak noktası, oluşturulacak bir sicil ile yapay zekâların sicile kaydedilip, kişilik kazanmalarını ve sicile kaydedilebilecek yapay zekâların taşınması gereken kriterlerin belirlenmesidir. Hemfikir olunan diğer önemli husus ise, sorumluluk kapsamında, yapay zekâların sigortalanması ve oluşturulacak olan fonlar sayesinde karşılaşılan zararların tazmininin sağlanmasıdır.

Elektronik kişilik modeline karşı bazı eleştiriler de getirilmektedir⁶⁰. Bunlardan ilki, sicil sisteminin bilgi kapitalizmine ve devlet merkezli bir yapının oluşmasına sebep olacağı şeklindedir⁶¹. Bir diğer önemli eleştiri, üçüncü

⁵⁸ Türkçe tercümesi için bkz.

[https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=16426&Desc=Yapay-Zek%C3%A2ya-%C4%B0li%C5%9Fkin-Uyumla%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lm%C4%B1%C5%9F-Kurallara-\(Yapay-Zek%C3%A2-D%C3%BCzenlemesi\)-ve-Birlik](https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=16426&Desc=Yapay-Zek%C3%A2ya-%C4%B0li%C5%9Fkin-Uyumla%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lm%C4%B1%C5%9F-Kurallara-(Yapay-Zek%C3%A2-D%C3%BCzenlemesi)-ve-Birlik).

⁵⁹euRobotics tarafından ortaya atılan elektronik kişilik önerisini destekleyici ve karşılaşılabilecek sorunların çözümüne farklı bakış açıları getiren Perennou ve Bensoussan görüşleri için bkz. ERSOY, s. 89 vd.; BENLİ/ŞENEL, s. 310-311.

⁶⁰İŞİK, s. 40-41.

⁶¹YANTAÇ/FALCIOĞLU, s. 52-53.

bir kişilik olarak oluşturulan elektronik kişiliğin, gerçek ve tüzel kişilerin kendi fiillerinden kaynaklanan sorumluluklara karşı bir tür kalkan olarak kullanılma ihtimalidir⁶². Ayrıca yapay zekâlar sadece geliştiricileri tarafından kodlanan algoritmalara sahip olacaklarından dolayı, geliştiricilerinden tam bir bağımsızlık kazanabilmeleri mümkün görülmemektedir⁶³. Ancak geliştiricileri tarafından kodlanan algoritmaların dışına çıkabilecek seviyede irade ve özerkliğe sahip yapay zekâlar için böyle bir sorunun oluşmayacağı açıktır.

4. Yapay İnsan Önerisi

Elektronik kişilik haricinde, gerçek ve tüzel kişilere ek olarak getirilebilecek bir diğer model, yapay insan önerisidir. Henüz birçok noktada belirsiz ve kavramsal aşamada olan yapay insan önerisinde, hangi varlıkların yapay insan olarak sınıflandırılacağı ve bunlarda aranacak karakteristik özelliklerin belirlenmesi gerekmektedir⁶⁴. Ancak hukuk düzeni içerisinde yapay zekâyı insan olarak sınıflandırmanın ontolojik ve ahlaksal düzeyde bazı belirsizliklere sebep olacağı düşünülmektedir⁶⁵. Bir diğer sorun ise, kimin yapay insan yaratma ve ortadan kaldırma yetkisine sahip olacağı, bir nevi ölümü ve doğumu kimin kaydedeceği ve bu türü kimin yöneteceği cevaplanması gereken sorulardır⁶⁶.

⁶²YANTAÇ/FALCIOĞLU, s. 53.

⁶³ÇEKİN, s. 52.

⁶⁴ERSOY, s. 92.

⁶⁵Editör LEROUX/ LABRUTO, s. 62.

⁶⁶Editör LEROUX/ LABRUTO, s. 62.

5. İnsan Olmayan Kişi Önerisi

Modern hukuk sistemlerinde kişilik kavramı altında yer alan gerçek ve tüzel kişilerin gelinen noktada yeterli olmadığı düşüncesiyle ortaya atılan bir diğer öneri, insan olmayan -insansı- kişi önerisidir⁶⁷. Yapay zekâların insana özgü yetilere sahip olsalar da insan olmadıkları ve tüzel kişilik olarak da değerlendirilmelerinin zor olduğu düşüncesi, bu öneriyi dile getirenler tarafından savunulmaktadır⁶⁸.Yine bu görüşe göre, gerçek ve tüzel kişilerin yanında üçüncü bir kişilik modelinin, günümüz şartlarında artık bir gereklilikten öte, zorunluluk haline geldiği düşünülmektedir⁶⁹.Ayrıca yapay zekâlar ile birlikte hayvanlarında hukuki statülerinin bu kapsamda değerlendirilmesi önerilmektedir⁷⁰

6. Yapay Vekil/Temsilci Önerisi

Yapay vekil/temsilci önerisinde, yapay zekânın insanın bir temsilcisi olarak değerlendirilmesi ve vekalet hükümleri çerçevesinde değerlendirilmesi savunulmaktadır. Ancak böyle bir bakış açısına özellikle vekaletle ilişkin

⁶⁷Samsun Barosu tarafından “Samsun Barosu Yapay Zekâ ve Hukuk Çalışma Grubu” ile yürütülen çalışmada, TMK’da yer alan gerçek ve tüzel kişilerin yanı sıra, “insansılar” başlığıyla yeni bir kişilik modelinin “Medeni Kanun 2.0” adlı bir kanun taslağı ile 2023 yılında TBMM’ye sunulmayı planlandığı belirtilmektedir.

<https://tr.sputniknews.com/yasam/201711101030945810-medeni-kanun-robot/>, Erişim Tarihi: 31.10.2021.

⁶⁸KARA KILIÇARSLAN, s. 381.

⁶⁹BAK, s. 216.

⁷⁰ÜSTÜN, Çağatay/KUZGUN, İmre: “Hayvan Hakları İçin Yeni Bir Umut, İnsan Olmayan Kişi Kavramı”, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 47, 2013, s. 17.

hükümler dikkate alındığında getirilen birçok itiraz bulunmaktadır⁷¹.Bu itirazlardan en önemlisi, bazı hukuk sistemlerinde aranan, vekil ve vekalet veren arasında yapılacak vekalet sözleşmesinde, yapay zekâ kişi olmadığı için sözleşmeye taraf olamayacağı yönündedir⁷².Ayrıca yapay zekâların farklı seviyelerde olabildikleri düşünüldüğünde, yalnızca kendi varlığının farkında olanlar temsilci sıfatına haiz olabileceklerdir.

Vekaletle ilişkin sorunları, getirilecek yeni düzenlemeler ile aşmak mümkün gibi gözükse de, bu görüşün çok fazla benimsenmediği görülmektedir. Yapay zekâların hiçbir zaman gerçek kişi olamayacakları belirtilerek, vekaletle ilişkin getirilecek yeni düzenlemelerle dahi, yapay vekil/temsilci önerisinin kabul edilmesinin mümkün olmayacağı düşünülmektedir⁷³.Yapay zekâların temsilci olmaktan öte kendi iradeleri ile bağımsız olarak hareket edebilen varlıklar olma yolunda ilerlemeleri, yapay vekil/temsilci önerisini uzun soluklu bir çözüm olmaktan çıkarmaktadır.

7. Değerlendirme

Doktrinde yapay zekânın kişi olarak kabul edilip edilmediği üzerine tartışmalar devam ederken, kişi olarak kabul edilmesi durumunda kişilik hukukunda yer alan hak ve sorumlulukların hangilerine ve ne ölçüde sahip olup olamayacakları bir diğer tartışma konusudur. Tabi ki burada değindiğimiz kişilik modellerinden hangisinin hukuk düzeni tarafından benimseneceği önem

⁷¹KAYNAK BALTA, Büşra; Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Eser Kavramı ve Yapay Zekâ Ürünleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2021, s. 104-105; ERSOY, s. 93.

⁷²KAYNAK BALTA, s. 105; ÇEKİN, s. 83; TBK m. 502 vd.

⁷³ÇEKİN, s. 83 vd.; 91 vd.

arz etmektedir. Hatta yapay zekâ varlıklara kişilik atfedilmediği durumlarda böyle bir tartışmaya gerek dahi kalmayacaktır.

Genel kanı ve görüşümüze göre, yapay zekâlara henüz erken olsa dahi, yasal kişilik tanınmasının isabetli olacağı düşüncesindeyiz⁷⁴. Özellikle dördüncü seviye, kendi varlığının farkında olan yapay zekâların icadı ve kullanımlarının yaygınlaşması ile hukuki bir boşluk doğacağı söylenebilir. Bu boşluğun günümüz hukuk sisteminde yer alan kurallar ile doldurulması, başka bir deyişle yapay zekâları eşya statüsünde değerlendirilmesi, hukuki sorunların çözümünde yetersiz kalacaktır. Hukuk sistemlerinin bu şartları göz önüne alarak hazırlıklı olması ve yasal zeminin oluşturulması önem arz etmektedir.

Belirtilen düşünceler ışığında, yapay zekâlara yasal kişilik tanınması gerekmektedir. Bu gerekliliğin sonucu olarak, yapay zekâ varlıklarının kişilik haklarının nasıl düzenleneceği belirlenmelidir. Yapay zekânın kişiliğini kabul eden görüşün önerilerine bakıldığında, gerçek ve tüzel kişilik önerilerinin yapay zekâlar için uygun olmadığı ve uygulanabilirliklerinin düşük olduğu anlaşılmaktadır. Yapay insan ve insan olmayan kişi önerileri ise, teorikte kalan çok fazla belirsizlik içeren modellerdir. Bir diğer öneri olan yapay vekil/temsilci önerisinin ise hem geleceğe yönelik olmaması hem de vekalet hükümlerine uygun olmamasından dolayı kabul görmesi zor bir ihtimaldir. Geriye kalan elektronik kişilik önerisinin, yapay zekâlar için en makul çözüm yolu olduğu söylenebilir. Her ne kadar bu kişilik modeline de getirilen eleştiriler bulunsa da,

⁷⁴Robot Sophia'ya Suudi Arabistan tarafından vatandaşlık verilmiş ve ilk vatandaşlık hakkına sahip olan robot olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz SİVRİKAYA, s. 1254 vd.; [https://en.wikipedia.org/wiki/Sophia_\(robot\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Sophia_(robot)); <http://uk.businessinsider.com/meet-the-first-robot-citizen-sophia-animatronic-humanoid-2017-10>; <https://www.cnbc.com/2017/12/05/hanson-robotics-ceo-sophia-the-robot-an-advocate-for-womens-rights.html>.

elektronik kişilik modeli geliştirilerek çağın gerekliliği sonucu kanun koyucu tarafından kabul görmesi ihtimal dahilindedir. Bu düşünceler doğrultusunda bir sonraki bölümde, yapay zekâları elektronik kişilik olarak kabul eden bir hukuk sisteminde elektronik kişiliğin sahip olabileceği kişilik hakları üzerinde durulacaktır.

V. YAPAY ZEKÂ VARLIKLARIN KİŞİLİK HAKLARI

A. Genel Olarak

Kişi ve kişilik kavramlarının hukuk düzeni içerisindeki tanımlarına bakıldığında kişi, hak ehliyetine kural olarak sahip olduğu varsayılan varlık, kişilik ise, kişi ile birlikte hukukun koruduğu değerlerin bütünü şeklinde ifa edilebilir⁷⁵. Kişilik hakları insana, insan olmasından dolayı tanınan ve doğrudan insanın maddi ve manevi varlığına ilişkin haklardır⁷⁷. Bir diğer tanım ile kişilik hakları, kişilerin maddi, manevi ve iktisadi bütünlüğü ile beraber, varlıkları üzerinde sahip oldukları, herkese karşı ileri sürülebilen mutlak haklardır⁷⁸. Kişilik hakları kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardır ve bu haklardan vazgeçilmesi veya devredilmesi veyahut da kural olarak mirasçılara geçebilmesi

⁷⁵YANTAÇ/FALCIOĞLU, s. 47; AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 107-108.

⁷⁶Kişilik haklarının nitelikleri için bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 175 vd.; HELVACI, s. 107 vd.

⁷⁷SEROZAN, Rona; Medeni Hukuk (Genel Bölüm/Kişiler Hukuku), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 454.

⁷⁸HELVACI; s. 107; AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 108; DURAL/ÖĞÜZ, s. 103.

mümkün değildir⁷⁹. Kişilik hakkı, tüzel kişiler için de niteliklerine uygun kişilik değerleri bakımından mevcuttur⁸⁰.

TMK’ da kişilik hakkının kapsamına giren unsurlar ayrıntılı olarak ele alınmamış, genel nitelikli ve çerçeve hükümlere yer verilmiştir⁸¹. Dolayısıyla kişilik hakları bakımından “numerusclausus” geçerli değildir⁸². Bu yaklaşımla, kişi varlığı bakımından zamanın ihtiyaçları gözetilerek, yeni unsurların dikkate alınması mümkün olabilecektir⁸³. Böylece gerekli olması durumunda yapay zekâ varlıklara ilişkin yeni unsurların dikkate alınmasına bir engel bulunmamaktadır.

Kişilerin korunması gereken ve kişiyi kişi yapan tüm değerler, kişilik haklarının konusuna girmektedir⁸⁴. Kişilik hakkının konusu, maddi bütünlük üzerindeki haklar, manevi bütünlük üzerindeki haklar ve iktisadi bütünlük üzerindeki haklar şeklinde sınıflandırılabilir⁸⁵. Sınırlayıcı olmamakla beraber, gerçek kişiler bakımından ön plana çıkan kişilik hakkının konusu olan değerleri, ad, hayat, sağlık ve vücut bütünlüğü, faaliyet ve yaşamı düzenleme özgürlüğü, haysiyet ve onur, resim ve ses, kişinin sırları ve özel hayat şeklinde belirtmek mümkündür. Tüzel kişiler içinde, ad, gizli ve özel hayat alanı, ekonomik kişilikleri ve onur ve saygınlıkları olarak belirtilebilir.

⁷⁹HELVACI; s. 108-109; AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 147; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 175-176; DURAL/ÖĞÜZ, s. 104.

⁸⁰AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 147; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 175.

⁸¹HELVACI, s. 105.

⁸²OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 178.

⁸³HELVACI; s. 105; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 178.

⁸⁴OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 178.

⁸⁵AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 147-148.

Yapay zekâ varlıklar açısından değerlendirildiğinde, yasal kişilik tanınsa dahi şeref, namus, haysiyet gibi manevi ve vücut bütünlüğü gibi maddi değerleri atfetmek zordur⁸⁶. Yapay zekâ varlıklar her ne kadar insanlarla birlikte hareket edip, toplum içerisinde var olsalar dahi, insanlara özgü değer ve yargılara sahip olmaları güçtür. Yapay zekâların kişisel veya duygusal manevi değerlerinin olmadığı kabul edildiğinden, kişilik hakları bakımından ancak ekonomik değerler söz konusu olabileceği belirtilmektedir⁸⁷. Ayrıca kişilik hakları insan haklarının bir parçası olduğu için, insan haklarının da gündeme gelmesi söz konusu olabilir. Yapay zekâ varlıklar için insan haklarının uygulanabilirliği ise uzak bir ihtimaldir.

Yapay zekâ varlıklar bakımından kişilik hakkının, gerçek ve tüzel kişiler ile karşılaştırılarak değerlendirilmesinin doğru bir yaklaşım olacağı düşüncesindeyiz. Böylece gerçek kişilere tanınan kişilik hakkının, ihtiyaçlar doğrultusunda hukuken kişilik atfedilen tüzel kişilere de tanınmasında izlenen yaklaşım, yapay zekâ varlıklar bakımından da yol gösterici olacaktır.

B. Gerçek Kişilerde Kişilik Hakkı ve Yapay Zekâ Varlıklar ile Karşılaştırılması

Kişilik hakkı, esasen gerçek kişiler için düzenlenmiş ve uygun düştüğü ölçüde tüzel kişilerinde bu haklara sahip olabilecekleri kabul edilmiştir. Dolayısıyla kişilik hakkının esas bakımından gerçek kişiler için olduğunu söyleyebiliriz.

⁸⁶YANTAÇ/FALCIOĞLU, s. 48.

⁸⁷YANTAÇ/FALCIOĞLU, s. 48.

Gerçek kişilerde kişilik hakkının konusu olan değerlerden ilki addır⁸⁸.Ad, kişilik hakkı kapsamında korunmakta ve değiştirilmesi bazı şartlar altında mümkün olmaktadır. Müstear ad, lakap, kısaltılmış ad, temsili adres, telgraf ve elektronik posta adresinin de bu koruma altında olduğunu söyleyebiliriz. Yine bu kapsamda, diğer sosyal medya adresleri de koruma altındadır⁸⁹. Yapay zekâlara da birer ad verilebilecek ve kişilik tanınması halinde, gerçek kişilere benzer şekilde ad ile ilgili tanınan hakların, kişilik hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi gerekecektir.

Hayat, sağlık ve vücut tamlığı bakımından, yapay zekâlara gerekli olan bakım ve onarım işlemleri veya yazılımları üzerinde yapılacak güncellemelerde, rızalarının aranıp aranmayacağı hakkında yorum yapmak zordur. Özellikle yapay zekâların kişilik tanınsa dahi, belli hizmetleri yerine getirmeleri için gerçek veya tüzel kişiler ile hizmet sözleşmesi benzeri sözleşmeler yapmaları durumunda gerekli olan yazılımsal veya donanımsal değişikliklerin, vücut bütünlüğü kapsamında, kişilik hakkına müdahale olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışmalıdır. Gerçek kişiler bakımından bile tıbbi müdahale alanında önceden verilen talimatların geçerliliğinin tartışmaları olduğu düşünüldüğünde⁹⁰, yapay zekâlar için yorum yapabilmek güçtür. Ancak hayat, sağlık ve vücut tamlığı bakımından, yapay zekâların uğrayacakları bir saldırıdan gerçek kişilerle aynı ölçüde savunma hakkına sahip olmaları gerektiği kuşkusuzdur. Belirtmekte yarar var ki, vücut tamlığı gerçek kişilerde hem fiziki

⁸⁸Ad ve adın korunması hakkında bkz. HELVACI, s. 175 vd.; AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 160 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 118 vd.; DURAL/ÖĞÜZ, s. 169 vd.

⁸⁹OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 180.

⁹⁰OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 182-183.

hem de ruhsal değerleri kapsarken⁹¹, yapay zekâlar için sadece fiziki değerler bakımından değerlendirilecektir. Ancak gerçek kişilerde mobbingin dahi vücut bütünlüğü kapsamında psikolojik bir saldırı aracı olarak kullanılmasının, vücut bütünlüğüne ihlal oluşturduğu düşünülmektedir⁹². Dolayısıyla yapay zekâlara da mobbing şeklinde olmasa da, ayrımcı bir yaklaşımın benimsenmesinin, bu kapsamda vücut bütünlüğüne saldırı olarak kabul edilmesi mümkündür.

Organ ve doku nakli noktasında ise, kişilik tanınan bir yapay zekânın donanımsal veya yazılımsal parçaları üzerinde izinsiz bir müdahalenin kişilik hakkına saldırı olarak değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca yapay zekâlar bakımından akraba ilişkisi olamayacağı için, gerçek kişilerde esas alınan canlıdan organ nakline ilişkin hükümler uygulama alanı bulamayacaktır. Gerçek kişilerde biyolojik madde alımında şart koşulan rıza metni, yapay zekâlarda da organ nakli hususunda esas alınabilir. Cesetten organ naklinde ise, gerçek kişilere benzer şekilde, yapay zekâ varlıklarda da rıza beyanı şartını aramak doğru bir yaklaşım olacaktır⁹³.

Yapay zekâların cinsel faaliyete ilişkin olarak üremeleri mümkün değildir. Ancak cinsiyet bakımından yazılımsal ve donanımsal olarak cinsiyetlerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda üretilmeleri olasıdır. Oluşturulacak sicile de, kişisel bilgileri alanında cinsiyetlerinin kaydedileceği varsayıldığında, sonradan cinsiyet değişikliği söz konusu olabilir. Böyle bir durumda, cinsiyet değişikliği için gerçek kişilerde aranan şartlara⁹⁴benzer şartların, yapay zekâ varlık bakımından da düzenlenmesi gerekebilir. Ancak gerçek kişilerde

⁹¹HELVACI, s. 111-112.

⁹²HELVACI, s. 113-114.

⁹³Cesetten organ nakli için bkz. DURAL/ÖĞÜZ, s. 118 vd.

⁹⁴DURAL/ÖĞÜZ, s. 125 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 192.

karşılaştığı gibi, gerekli izinler alınmadan, özellikle yabancı ülkelerde gerçekleştirilen cinsiyet değişikliği sorunu, yapay zekâlarda da ortaya çıkabilir. Özellikle yapay zekâların evlenmeleri gündeme geldiğinde, cinsiyet değişikliği ve ilgili hükümler önem arz edecektir. Dünyada gittikçe yaygınlaşan, aynı cinsiyetteki insanların evlenmelerine hukuken izin verilmesi düşünüldüğünde, cinsiyet değişikliğinin zamanla önemini yitireceğini ve yapay zekâlar bakımından da çok bir önem arz etmeyeceğini düşünmekteyiz. Gelineen noktada Hollanda başta olmak üzere Fransa, Almanya, İspanya, Portekiz, Birleşik Krallık gibi birçok Avrupa ülkesinde ve ABD dahil dünyada toplam 30'a yakın ülkede, eşcinsel çiftler arası evlilik yasal statü kazanmıştır.

Bir diğer önemli husus, kişinin kendi rızası ile hayatına son verme (ötenazi) hususundaki düzenlemelerin, yapay zekâ varlıklar bakımından nasıl olacağıdır. Ötenazi, Türk hukuk sisteminde izin verilen bir yol olmamakla birlikte, bazı hukuk sistemlerinde (Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Kanada, Kolombiya, Avustralya, Yeni Zelanda, İspanya) kabul edilmektedir. Dolayısıyla yapay zekâların da istekleri doğrultusunda bu hakka sahip olabileceklerini söyleyebiliriz.

Faaliyet ve yaşamını düzenleme özgürlüğü, kişilik tanınmış yapay zekâlar için de tanınması gereken bir haktır ve bu hakka karşı saldırıların hukuk düzeni içerisinde korunması gerekmektedir. Haysiyet ve onur bakımından ise, yapay zekâ varlıkların duyguları olmadığından dolayı değerlendirilmesine gerek olmadığı belirtilse de, yapay zekâları insanlardan ayırıştırıcı, ötekileştirici davranışlara ve insandan aşağı gören düşüncelere karşı yaptırımların oluşturulması gerektiği düşüncesindeyiz. Dolayısıyla onur ve haysiyet değerleri üzerinden gerçekleştirilen saldırılara karşı açılacak tazminat davalarının bir

görünümü olarak, yapay zekâlarında hakir görücü davranışlara karşı başvurabilecekleri hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulacaktır. Kişinin meslek, sanat ve ticari hayatında da kişiliğin korunması gerekmektedir⁹⁵. Benzer şekilde yapay zekâ varlıklarının icra edecekleri mesleki ve sanatsal faaliyetlerle birlikte ticari hayatlarında da, hukuk düzeni içerisinde korumaya ihtiyaç duyulacaktır.

Resim ve ses kapsamında, her ne kadar seri üretim şeklinde üretilecek yapay zekâların görüntü ve seslerinin aynı olacağı düşünülse de, bazı modifikasyondan geçmiş ve sadece kendisine ait görüntü ve sesi olan yapay zekâların gerçek kişiler ile aynı ölçüde bu haktan yararlanabilmesi gerekmektedir. İzinsiz bir şekilde kullanılan resim ve görüntünün yanı sıra, gizli kamera ile ses ve görüntü kaydı da kişilik hakkının ihlali olarak sayılmalıdır⁹⁶.

Kişinin sırları, günümüzde büyük bir sorun haline gelmiş, bu alanda kişisel verilerin korunmasına ilişkin önemli adımlar atılmış ve ayrıntılı hukuki düzenlemelere gidilmiştir^{97,98}. Yapay zekâ varlıklarının da çevrelerinde iletişim kurdukları varlıklar ile aralarında kişisel sırların oluşması muhtemeldir. Benzer şekilde kişisel bilgilerin veya tercihlerin işlenmesi, yapay zekâ varlıklar içinde gündeme gelebilecektir. Dolayısıyla bu alanda da yapay zekâlar gerekli hukuki korumaya sahip olmalıdırlar. Özel hayatının gizliliği bakımından ise, kişinin

⁹⁵DURAL/ÖĞÜZ, s. 144 vd.

⁹⁶OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 206.

⁹⁷OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 207-208.

⁹⁸Yapay zekânın veri koruma, sorumluluk ve fikri mülkiyet açısından değerlendirilmesi hakkında bkz. ÖZÇELİK, Ş. Barış; “Yapay Zekanın Veri Koruma, Sorumluluk ve Fikri Mülkiyet Açısından Ortaya Çıkardığı Hukuki Gereksinimler”, Adalet Dergisi, Sayı: 66, Yıl: 2021, s. 87-116; Yapay zekâ ürünleri hakkında bkz. KAYNAK BALTA, s. 104-105; ERSOY, s. 94 vd.

rızası olmadan yapılacak müdahaleler saldırı teşkil eder⁹⁹. Özel hayatının gizliliği bir nevi kişinin sırları kapsamına da girmektedir¹⁰⁰. Yapay zekâ varlıklar için de, toplumla olan ilişkileri, yaşam tarzları ve tercihleri, malvarlığına ilişkin bilgileri ve özel hayata dair diğer bilgileri saldırılara karşı korunması gerekmektedir.

Son olarak, gerçek kişilerde kişilik hakkı kapsamında değerlendirilebilen bir diğer önemli husus, cesedin durumudur. Her ne kadar ölümle kişiliğin son erdiği kabul edilse de, ölümle ceset haline gelen varlık, hukuk düzeni içerisinde korunmaktadır¹⁰¹. Dolayısıyla cesede karşı yapılacak hukuku aykırı bir davranış, ölenin yakınlarında dolaylı yoldan da olsa acı, elem ve üzüntüye sebep olacak ve onların kişilik hakkına yapılmış bir saldırı şeklinde değerlendirilecektir¹⁰². Benzer bir yaklaşımın yapay zekâ varlık için de benimsenmesi, başka bir deyişle tüm fonksiyonlarını kaybetmiş bir yapay zekâ varlığın bedenine yapılacak bir saldırının, onu tanıyanların kişilik haklarına ihlal kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Sonuçta insanların besledikleri ev hayvanları ile kurdukları bağları düşündüğümüzde, akraba ilişkileri gibi gerçek kişilere özgü kavramlar yapay zekâlar için olmasa da, tüm fonksiyonlarını kaybeden bir yapay zekâ varlığın, bedenine yapılan hukuka aykırı bir saldırı, onu tanıyan ve ilişki kuran kişiler üzerinde acı, elem ve üzüntüye sebep olabilecektir.

⁹⁹OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 209; HELVACI, s. 122 vd.; DURAL/ÖĞÜZ, s. 137 vd.

¹⁰⁰HELVACI, s. 127-128.

¹⁰¹HELVACI, s. 141.

¹⁰²HELVACI, s. 141.

C. Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Yapay Zekâ Varlıklar ile Karşılaştırılması

Gerçek kişilere tanın kişilik hakkı kavramının, hukuken kişi olarak kabul edilen tüzel kişiler üzerinde de yansımaları mevcuttur. Esasen bu durum, bir varlığa kişilik atfedilmesi halinde, tüzel veya başka bir kişilik dahi olsa, mecburiyet oluşturmaktadır. Dolayısıyla kişiliğin içe ve dışa karşı¹⁰³ korunması ve bu korumanın hukuk düzeni içerisinde sağlanması gerekmektedir. Gerçekten de hak ehliyetine sahip olan tüzel kişiler, gerçek kişilere tanınan kamu ve özel hukuk kaynaklı bütün haklara ve borçlara kural olarak sahiptirler¹⁰⁴. Böylece kişilik hakkına da sahip olup, kişilik hakkından kaynaklanan korumalardan da yararlanmaktadır¹⁰⁵.

TMK m. 48 uyarınca tüzel kişiler, cins, yaş ve hısımlık gibi yaratılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler. Madde de tüzel kişiler bakımından kişilik hakkının kapsamı açık bir şekilde belirlenmemiş, sadece gerçek kişilere has değerler haricinde eşit tutulduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle gerçek kişiler bakımından kişilik hakkı kapsamında yer alan değerlerin hangilerine tüzel kişilerin haiz olabileceği hususunda doktrinde farklı yaklaşımlar bulunmakla beraber¹⁰⁶, hayat, sağlık ve vücut bütünlüğü ile resim ve ses gibi kişisel değerlere sahip olamazlar. Genel itibariyle, ad, faaliyet ve yaşamını düzenleme özgürlüğü, haysiyet ve onur,

¹⁰³AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 148 vd.

¹⁰⁴GÖNEN, s. 28-29.

¹⁰⁵Tüzel kişilere sağlanan bu korumanın, hangi gerekçe ile tanındığı hakkında bkz. GÖNEN, s. 29 vd.

¹⁰⁶GÖNEN, s. 55 vd.

kişinin sırları ve özel hayat gibi değerler için, tüzel kişilerin kişilik hakkı kapsamında korumaya sahip oldukları söylenebilir.

Kişilik hakkı kapsamında adın korunması hususuna bakıldığında ilk olarak tüzel kişiler, gerçek kişilerden farklı olarak kendi içerisinde çeşitli sınıflara ayrılmaktadır. Ayrıca tüzel kişileri, medeni hukuk tüzel kişileri ve ticaret hukuku tüzel kişileri şeklinde ayırmak mümkündür. Bu sınıflandırmanın sonucu olarak tüzel kişi adı, ticaret unvanı, işletme adı, marka, tabela, amblem, vakıf ve dernek adları gibi farklı değerleri kapsayabilmektedir. Her ne kadar özellikle ticaret hukuku tüzel kişileri bakımından, 6102 sayılı TTK'da öngörülen hükümler ile korumaya haiz olsalar da, uygun düştüğü ve TTK hükümlerinin yeterli korumayı sağlayamadığı durumlarda, kişilik hakkı kapsamında da hukuki korumaya haiz oldukları kabul edilmektedir¹⁰⁷. Belirtmek gerekir ki tüzel kişilerin, amblem, kısaltılmış isim ve adresleri, internet alan adları ve elektronik posta adresleri gibi diğer ayırt edici unsurlar da bu kapsamda değerlendirilmelidir¹⁰⁸.

Faaliyet ve yaşamını düzenleme özgürlüğü bakımından tüzel kişiler, faaliyet göstermek istedikleri alanları ve işleyişlerini, hukuk düzeni içerisinde öngörülen kurallar dahilinde sahiptirler. Haysiyet ve onur değerlerinin ise, insana özgü nitelikler oldukları belirtilse de, bu yaklaşımın zamanla değiştiğini ve artık tüzel kişilerin de sosyal ve ekonomik boyutta haysiyet ve onur değerleri

¹⁰⁷AKINTÜR/ATEŞ KARAMAN, s. 160 vd.; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 118 vd.; GÖNEN, s. 68 vd.

¹⁰⁸OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 121-122; HELVACI, s. 138-139; GÖNEN, s. 81 vd.

taşıdıkları ve bu nedenle gerçekleştirilecek bir saldırıda, uygun düştüğü ölçüde kişilik hakkı kapsamında korunmaları gerektiği düşünülmektedir¹⁰⁹.

Gerçek kişilerde kişilik hakkı kapsamındaki değerlerden olan kişinin sınırları ve özel hayatı, tüzel kişiler için de sınırlar ve özel hayat alanı şeklinde varlığı kabul edilmelidir. Özellikle ticari alanda faaliyet gösteren tüzel kişilerin, ticari ve mesleki sınırları, ekonomik durumları, yaptıkları yatırımlar ve işleyişleri gibi özel alanlarının ihlal edilmesi önem arz etmektedir. Tüzel kişiler bakımından bir diğer önemli değer ise, tüzel kişilerin ekonomik kişiliğidir. Bu alanda da tüzel kişilerin hukuki korumaya ihtiyaç duyacakları aşikardır. Ayrıca haksız rekabete ilişkin ekonomik kişiliği koruyucu hükümler de düzenlenmiştir. Ekonomik kişiliği tehdit edebilecek önemli bir husus olan ekonomik boykot, durum ve şartlara göre kişilik hakkına saldırı olarak değerlendirilebilecektir¹¹⁰.

Görüldüğü üzere gerçek kişiler bakımından kişilik hakkının konusuna giren değerler kadar geniş olmasa da uygun düştüğü ölçüde, tüzel kişiler için de bazı değerler kişilik hakkı kapsamında korunmaktadır. Esasen bu durum çalışmamızın konusunu oluşturan yapay zekâ varlıklar için de benimsenebilecek bir yoldur. Hatta kişilik hakkının konusuna giren değerler bakımından, tüzel kişilerden daha geniş olacağını söyleyebiliriz. Çünkü hukuken kişi olarak kabul edilen ve kişilik hakkı tanınmış bir yapay zekânın, tüzel kişilerden çok gerçek kişilere yakın olacağı aşikardır. Dolayısıyla tüzel kişilerin kişilik hakkı değerleri arasında yer almayan bazı değerlere de sahip olabilmesi mümkündür. Böylece TMK m. 48'de tüzel kişiler için düzenlenen, insana özgü niteliklere bağlı

¹⁰⁹GÖNEN, s. 127-128.

¹¹⁰GÖNEN, s. 115 vd.

olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehil olma durumu, yapay zekâ varlıklar bakımından daha geniş kapsamlı düzenlenmesi gerekecektir.

SONUÇ

Yapay zekânın hukuki statüsü ve kişilik haklarını ele aldığımız çalışmamızda, hızla ilerleyen teknolojik gelişmelerle, yaşamın bir parçası olan ve onunla birlikte kendisini yenilemesi gereken hukuk düzeninin, günün şartlarına adapte olması gerektiği anlaşılmıştır. Yapay zekâ alanında kat edilecek daha çok yolun olması bir yana, önünün çok açık bir alan olduğu da unutulmamalıdır. Günümüzün modern hukuk sistemlerinde kişilik atfedilen gerçek ve tüzel kişiliklerin, yapay zekâ varlıklar için yeterli olup olmadığının sorgulanma vakti geldiği düşüncesindeyiz. Hatta bir adım öteye geçilerek, yapay zekâ varlıklar için modern hukuk sistemlerinde yer alan kişiliğe ilişkin kuralların yeterli olmadığını ve suigeneris ilkelerin belirlenmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

İnsanoğlu tarih boyu kendisi dışında başka varlıklara kişilik tanınmasında çekimser davranmıştır. Bu durum hukuk düzeninde tüzel kişilere kişilik atfedilmesinde de yaşanmıştır. Bir ihtiyaç sonucu belli bir kırılma noktasına gelindiğinde, kaçınılmaz bir gerçek olarak, yeni kişilikler tanınmak zorunda kalmaktadır. Yapay zekâlar içinde benzer bir tablonun oluşması muhtemeldir. Her ne kadar şu an için erken olmakla birlikte, günün şartları gereği tüzel kişilikte olduğu gibi yapay zekâlar için de yeni bir tür kişilik oluşturulması muhtemeldir. Yapay zekâları salt eşya olarak veya köle olarak görmek geçici bir çözüm oluşturacak, hatta hukuki sorunların çözümünde yeni çıkmazlara sebep olabilecektir. Getirilecek hukuki düzenlemelerin, yapay zekâyı hukuken eşya

olarak kabul ederek görmezden gelmekten öte, aksine yapay zekâ teknolojisini teşvik edici olmasında yarar vardır.

Doktrinde çözüm önerisi olarak sunulan kişilik modelleri değerlendirildiğinde, elektronik kişilik modeli ön plana çıkmaktadır. Belirtmek gerekir ki, henüz çerçeve kurallar şeklinde sunulan bu modelde doldurulması gereken birçok boşluk bulunmaktadır. Sunulan sicil ve sigorta fonu sistemiyle bazı belirsiz noktalar giderilse de, hukuki işlem ve sorumluluk hususlarına yoğunlaşmak gerekmektedir. Yapay zekâların uluslararası alandaki kullanımı ve küresel bir değer olacağı dikkate alındığında, düzenlenecek iç hukuk kurallarının yanı sıra, bir konvansiyon vasıtasıyla uluslararası yeknesaklığı sağlamak yerinde olacaktır.

Yapay zekâ varlıklara kişilik atfedilmesi durumunda karşılaşılabilecek sorunlardan biri, her yapay zekâ varlığa kişilik atfedilip atfedilmeyeceği üzerinedir. En ilkel yapay zekâ ile en gelişmiş arasında büyük bir fark olduğu aşikardır. Dolayısıyla hangi yapay zekâlara kişilik atfedilebileceğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle ister elektronik kişilik modeli olsun ister farklı bir görüş olsun, bir yapay zekânın yasal kişiliğe sahibi olabilmesi için taşıması gereken asgari şartların belirlenmesine ihtiyaç vardır. Bir diğer önemli husus, üretilen bir yapay zekânın, yazılımsal veya donanımsal modifikasyonlar sonucunda türünün değişmesi durumunda izlenecek yoldur. Böyle bir durumda, belirlenen asgari şartları sağlamayan bir yapay zekâ, yapılan güncellemeler ile sağlar hale gelmişse, kişilik atfedilebilir konuma gelebilecektir.

Sonuç olarak yapay zekâların hukuki statülerini belirlemenin yanı sıra, kişilik atfedilmesi durumunda sorunun ilk adımı çözülmüş olacak ve hukuk düzeni içerisinde birçok alanda yeni düzenlemelere gidilme ihtiyacı doğacaktır. Türk hukuk sisteminde de teknolojik gelişmeler takip edilerek, hukuk alanında ilgili çalışmaların yapılması ve ihtiyaç duyulduğunda yeni hukuki düzenlemelerin hazır olması yerinde olacaktır.

Yapay zekâ varlıklara kişilik atfedilmesi durumunda ilk tartışılacak hususlardan biri, kişilik haklarından hangi ölçüde yararlanacaklarıdır. Gerçek kişilerden sonra günün şartları ve ihtiyaçları doğrultusunda tüzel kişilere de hukuken tanınan kişilik ve bu kişilikle bağlantılı olarak tanınan kişilik hakkı, yapay zekâlar için de yol gösterici olacağı kanaatindeyiz. Benzer şekilde yapay zekâ varlıklara da ihtiyaçtan ötürü, daha doğrusu ortaya çıkabilecek gereklilikten dolayı, kişilik atfedilecek veyahut da en azından hukuki statülerine ilişkin düzenlemelere gidileceği söylenebilir. Çalışmamız sonucunda da yapay zekâ varlıklara kişilik tanınması halinde, kişilik hakkı konusu olan değerlerin, tüzel kişilerden çok gerçek kişilere yakın olacağı düşüncesine varmış bulunmaktayız. Hatta gerçek kişilere tanınıp, insana özgü olduğu gerekçesiyle, tüzel kişilere tanınmayan değerlerin bazılarının -vücut bütünlüğü gibi- benzer görünüşleri, yapay zekâ varlıklar bakımından da kişilik hakkının konusu olarak kabul edilmesi gerekebilir.

KAYNAKÇA

AKÇA, Buse: “Yapay Zekânın Hukuki Kişiliği.

”<https://tr.linkedin.com/pulse/yapay-zekanin-hukuki-kisiligi-buse-akca>,

Erişim Tarihi: 18.10.2021.

AKINTÜRK, Turgut/**ATEŞ KARAMAN**, Derya: Medeni Hukuk, Beta Basım Yayın, 26. Baskı, İstanbul, Kasım 2020.

AKKURT, Sinan Sami; “Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 13, Haziran 2019, s. 39-59.

BAK, Başak: “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:9, Sayı: 35, Temmuz 2018, s. 211-232.

BENLİ, Erman/**ŞENEL**, Gayenur: “Yapay Zekâ ve Haksız Fiil Hukuku”, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 2, 2020, s. 296-336.

BİNGÖL, Ahmet Erdal: “Kişiler Hukuku Açısından Yapay Zekâ”

<http://anddergi.net/kisiler-hukuku-acisindan-yapay-zeka>,

Erişim Tarihi: 18.10.2021.

Britanya Ansiklopedisi

[:https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence](https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence),

Erişim Tarihi: 04.11.2021.

ÇEKİN, Mesut Serdar: Yapay Zekâ Teknolojilerinin Hukuki İşlem Teorisine Etkileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2021.

ÇETİN, Selim: “Yapay Zekâ ve Hukuk ile İlgili Güncel Tartışmalar-Yapay Zekâ ve Sorumluluk Tartışması”, Yapay Zekâ Çağında Hukuk, İstanbul Ankara ve İzmir Baroları Çalıştay Raporu, 2019, s. 52-57.

DARAMA, Serdar: “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü Hakkındaki Görüşler Üzerine Değerlendirme”,

<https://www.ozgunlaw.com/makaleler/yapay-zekanin-hukuki-statusu-hakkindaki-gorusler-uzerine-degerlendirme-744>,

Erişim Tarihi: 18.10.2021.

DENİZ ATALAR, Gülşah: “Yapay Zekâ ve Hukuk ile İlgili Güncel Tartışmalar-Cezai Sorumluluk”, Yapay Zekâ Çağında Hukuk, İstanbul Ankara ve İzmir Baroları Çalıştay Raporu, 2019, s. 64-73.

DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, 22. Baskı, İstanbul, Ekim 2021.

DÜLGER, Murat Volkan; “Yapay Zekâlı Varlıkların Hukuk Dünyasına Yansımaları: Bu Varlıkların Hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli?”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 142, Haziran 2018, s. 82-87.

Editör **LEOUX**, Christophe/**LABRUTO**, Roberto: “Suggestion for a Green Paper on Legal Issues in Robotics”, euRobotics The European Robotics Coordination Action 2012,

https://www.unipv-lawtech.eu/files/euRobotics-legal-issues-in-robotics-DRAFT_6j6ryjyp.pdf,

Erişim Tarihi: 31.10.2021.

ERSOY, Çağlar: Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, 5. Baskı, İstanbul, Kasım 2020.

European Parliament Committee on Legal Affairs: “Report with Recommendationsto The Commission on CivilLaw Rules on Robotics”,

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html,

Erişim Tarihi: 03.11.2021.

European Parliament Committee on Legal Affairs:“Report with Recommendationsto The Commission on a Civil Liability Regimefor ArtificialIntelligence”,

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0178_EN.html,

Erişim Tarihi: 04.11.2021.

GÖNEN, Doruk: Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2011.

HELVACI, Serap: Gerçek Kişiler, Legal Yayıncılık, 9. Bası, İstanbul, Eylül 2021.

HINTZ, Arend: “Understanding The FourTypes of AI, From Reactive Robotsto Self-Aware Beings” The Conservation UK,

<https://theconservation.com/understandig-thefour-types-of-ai-from-reactive-robots-to-self-aware-beings-67616>,

Erişim Tarihi: 27.10.2021.

IŞIK, Berk: Yapay Zekaya Sahip Robotların Avrupa Birliğinde Serbest Dolaşımı Önünde Ortaya Çıkacak Sorunların Hukuki Sorumluluk Müessesesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

KAPLAN, Andreas/**HAENLEİN**, Michael: “Siri, Siri in myHand, who’sthe Fairest in the Land? On theInterpretations, IllustrationsandImplications of

ArtificialIntelligence”, Business Horizons, Volume: 62, Issue: 1, 2018, s. 15-25.

KARA KILIÇARSLAN, Seda: “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 2, 2019, s. 363-389.

KARAALİOĞLU, Mikdat: “Yapay Zekâ Hukuki Bir Kişilik Olabilir Mi?”, <https://www.karar.com/yazarlar/mikdat-karaalioglu/yapay-zeka-hukuki-bir-kisilik-olabilir-mi-7020>, Erişim Tarihi: 18.10.2021.

KAYNAK BALTA, Büşra: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Eser Kavramı ve Yapay Zekâ Ürünleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2021.
Kılınç Law: “Yapay Zekâ Teknolojisi ile Üretilen Robotiklerin Kişilikleri ve Hukuki Sorumlulukları”, <https://www.kilincclaw.com.tr/robotik-sistemlerin-e-kisilikleri-hukuki-sorumluluklari>, Erişim Tarihi: 18.10.2021.

KüreselHukuk: “Yapay Zekânın Hukuki Konumu”, <https://www.kureselhukuk.com/yapay-zeka-hukuku>, Erişim Tarihi: 18.10.2021.

OĞUZMAN, Kemal/**SELİÇİ**, Özer/**OKTAY-ÖZDEMİR**, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), Filiz Kitabevi, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 20. Bası, İstanbul, 2021.

ÖZGÜN, Kemal Altuğ/**GÖNEN ANAELİ**, Ayşe: “Yapay Zekânın Hukuki Kişiliği”, <https://www.cetinkaya.com/insights/yapay-zekanin-hukuki-kisiligi>, Erişim Tarihi: 18.10.2021.

- SARI**, Onur: “Yapay Zekânın Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluk.”
Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 147, 2020, s. 251-312.
- SEROZAN**, Rona: Medeni Hukuk (Genel Bölüm/Kişiler Hukuku), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.
- SİVRİKAYA**, Erkut Ziya: “Sophia Kişi Midir?”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Fakültesi-Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Cilt: 25, Sayı: 2, Aralık 2019, s. 1253-1263.
- ÜSTÜN**, Çağatay/**KUZGUN**, İmre: “Hayvan Hakları İçin Yeni Bir Umut, İnsan Olmayan Kişi Kavramı”, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 47, 2013, s. 13-21.
- YANTAÇ**, Cavit/**FALCIOĞLU**, Mete Özgür: “Yapay Zekâ, İnsan ve Hukuk”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 11, Haziran 2020, s. 31-56.
- YAYA**, Feyzanur: “Yapay Zekâ ve Yapay Zekânın Hukuki Kişiliği Meselesi”,<http://blog.ilem.org.tr/yapay-zeka-ve-yapay-zekanin-hukuki-kisiligi-meselesi>, Erişim Tarihi: 18.10.2021.
- YÜCE**, Melek Bilgin: Hasta Hekim İlişkisinde Yapay Zekâ Kullanımı ve Hukuki Sonuçları, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2020